ISSN 2029–1701 (print)
ISSN 2335–2035 (online)

Mokslinių straipsnių rinkinys
VISUOMENĖS SAUGUMAS IR VIEŠOJI TVARKA
PUBLIC SECURITY AND PUBLIC ORDER
2012 (8) Scientific articles

DAUGIAKULTŪRIŠKUMAS SAUGIOS EUROPOS KONTEKSTE: DABARTIES PROBLEMATIKA, TEORINIAI MODELIAI IR ATEITIES PERPEKTYVOS

Darius Amilevičius*, Vladimiras Andrejevas**

Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto
Humanitarinių mokslų katedra, Valstybės sienos apsaugos katedra
Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas
Telefonas 30310
El.paštas: d.amilevicius@mruni.eu, vladimiras@mruni.eu

Anotacija. Daugiakultūriškumas gali būti suprastas ir kaip ideologija bei politika, kurios remiasi liberalia kultūrinės įvairovės koncepcija. Ši koncepcija deklaruoja etninius, rasinius ir subkultūrinius prioritetus ekonominėje, politinėje ir kultūrinėje sociumo plotmėse. Koncepcijos tikslas - nugalėti diskriminaciją ir įtvirtinti tautinių bei kitų mažumų lygybę daugumos atžvilgiu. Daugiakultūriškumas praėjo neilgą, bet sudėtingą vystymosi kelią, bet nuo 2010 metų jis patyrė krizę. Šių dienų kontekste „žlugęs daugiakultūriškumas“ yra gana drąsus ir politiškai nekorektiškas teiginys. Tik kur jis veda? Kas toliau? Logiškai mąstant, jei daugiakultūriškumas diskredituotas, tada turėtų atsirasti alternatyva, galbūt netgi opozicinė buvusiai politikai. Kokia ji? O gal daugiakultūriškumas ne žlugo, o atėjo laikas patirti evoliucinę transformaciją? Straipsnio autoriai siekia rasti ir skaitytojams pateikti atsakymus į šiuos ir panašius klausimus, analizuodami daugiakultūriškumo krizės susidarymo istorines priežastis, dabartinę problematiką, jo teorinius modelius ir pateikia penkis galimos tolesnės daugiakultūriškumo raidos scenarijus.

Pagrindinės sąvokos: daugiakultūriškumas, žmogaus teisės, imigracija, tautinė tapatybė

ĮVADAS

Intensyvi socialinio ir kultūrinio gyvenimo kaita, informacinės visuomenės plėtra bei Lietuvos įstojimas į Europos Sąjungą lemia sparčius pokyčius politikos, švietimo, kultūros, ekonomikos bei kitose visuomenės gyvenimo srityse. Ryškėjant globalizacijos tendencijoms, kitataučių integracija ir tarpkultūrinė sąveika tampa neišvengiamos, kasdien visuomenė turi spręsti kylančias problemas ir ieškoti pozityvių integracijos rezultatų. Vis daugiau žmonių gyvena daugiakultūrinėje skirtingo tikėjimo, tautybės ar rasės aplinkoje.

Bendriausia prasme daugiakultūriškumas apibrėžiamas kaip praktika, kuri akcentuoja lygias visų kultūrinių visuomenės grupių, ypač tradicinių mažumų, teises tenkinti savo poreikius ir gauti pagalbą. Daugiakultūriškumo šalininkai ragina kurti pozityvius ir demokratiškus tarpusavio santykius, stengiamasi pažinti kitataučius, kaupti žinias apie jų kultūrą ir tradicijas. Etninėse grupėse vykstantys socialiniai procesai yra ne tik atskirų individų patirties dalis, bet ir visuomenės raidos rezultatas.

Iki 2010 metų didelė dalis Lietuvos ir užsienio mokslininkų bei politikų laikėsi nuomonės, kad visuomenės daugiakultūriškumas, įvairovė yra vertybės, kurios glaudžiai

siejasi su saugios visuomenės vizija, o šiuolaikinei demokratinei valstybei svarbu palaikyti kultūrinę įvairovę, nes ji propaguoja lygias visų visuomenės narių teises socialinėje srityje. Kiekvienas visuomenės narys turi teisę pasirinkti savitą gyvenimo būdą, turėti savitą kultūrą ir galimybę ją puoselėti.

Tačiau gerokai prieš 2010 metus masinėse informavimo priemonėse ir mokslinėse publikacijose laikas nuo laiko pasigirsdavo nuomonės, kad daugiakultūriškumas gali būti siejamas su grėsme tradicinėms tautiškumo formoms, arba netgi pačiam tautiniam tapatumui, nes pasaulyje, ne išimtis ir Lietuva, vis labiau formuojasi sudėtingas daugiarasinis, daugiaetninis ir daugiakultūrinis socialinis kontekstas. Kai vietos gyventojai jaučia grėsmę, jų baimė sukuria palankias sąlygas plisti rasizmui, diskriminacijai, ksenofobijai ir nepakantumui[1].

2010 m. Vokietijos kanclerė Angela Merkel pareiškė, kad daugiakultūriškumo politika nepadeda sėkmingai integruoti imigrantų. Nors Vokietijos kanclerės pareiškimas buvo kuklus ir politiškai korektiškas, bet vis dėlto verčiantis susimąstyti - Vokietijos vadovė garsiai pripažino tai, apie ką daugybė jos tėvynainių jau seniai patyliukais kalbėjo. Tuo pat metu kitas vokiečių politikas Thilo Sarrazinas leido sau pareikšti, kad „Berlyno turkai visiškai neproduktyvūs jokioje srityje išskyrus prekybą vaisiais ir daržovėmis“, tačiau jie „užkariauja Vokietiją dideliu gimstamumu“. Tai jam kainavo postą Vokietijos centriniame banke, nes europiečiams taip kalbėti negalima. Tai netolerantiška ir nedaugiakultūriška. Nors kanclerės kalba sulaukė griežtos daugiakultūriškumo šalininkų kritikos, 2011 m. vasario pradžioje Miunchene vykusioje tarptautinėje saugumo konferencijoje Didžiosios Britanijos premjeras Deividas Kameronas paskelbė apie britų multikultūralizmo politikos žlugimą. O 2011 m. vasario viduryje Prancūzijos prezidentas Nikolia Sarkozi televizijos interviu pareiškė, kad daugiakultūriškumas žlugo ir Prancūzijoje. Grėsmingą daugiakultūriškumo situaciją signalizuoja ir Katalikų Bažnyčios vadovai. Čekijos katalikų bažnyčios vadovas, Prahos arkivyskupas-metropolitas kardinolas Miloslavas Vlkas yra viešai pareiškęs, kad: „Musulmonai užkariauja Europą, nes krikščionys tapo savanaudžiais pagonimis, tinginčiais saugoti savo dvasinį paveldą“.

Šių dienų kontekste „žlugęs daugiakultūriškumas“ yra gana drąsus ir politiškai nekorektiškas teiginys. Tik kur jis veda? Kas toliau? Logiškai mąstant, jei daugiakultūriškumas diskredituotas, tada turėtų atsirasti alternatyva, galbūt netgi opozicinė

[1] Radzevičienė L., Kantauskaitė D., „Visuomenės Požiūris į Kitataučius: Integracijos Problemos ir Galimybės“ *Jaunųjų Mokslininkų Darbai.* 2008. Nr. 2 (18): 180.

buvusiai politikai. Kokia ji? O gal daugiakultūriškumas ne žlugo, o atėjo laikas patirti evoliucinę transformaciją? Jei taip, tai koks jis turi tapti? Politikų praktikų pareiškimai dažnai stokoja giluminės reiškinio ir jo priežasčių analizės, todėl iš mokslinio taško menkaverčiai. Tačiau tokie pareiškimai turi atkreipti mokslo bendruomenės dėmesį, kad vienam ar kitam reiškiniui būtina papildoma analizė ir tolesnės eigos modeliavimas.

Tyrimo tikslas – ištirti krizę išgyvenančią daugiakultūriškumo teoriją ir praktiką bei sumodeliuoti daugiakultūriškumo tolesnės raidos scenarijus.

Uždaviniai:

- ištirti daugiakultūriškumo raidą ir atskleisti dabarties problematiką;
- ištirti daugiakultūriškumo teorinius modelius;
- sumodeliuoti daugiakultūriškumo tolesnės raidos scenarijus.

Tyrimo objektas: daugiakultūriškumas kaip teorija, doktrina ir politika bei jo raidos perspektyvos.

Tyrimo metodai. Siekiant užsibrėžto tikslo, mokslinės literatūros analizės metodas leido atskleisti, įvertinti ir panaudoti tyrime kituose mokslinės literatūros šaltiniuose sukauptas naujausias mokslo žinias ir teoriškai pagrįsti atskirus teiginius. Kontentinės analizės metodas taikytas analizuojant straipsnius elektroninėje žiniasklaidoje. Tyrimuose buvo naudotas antrinės duomenų analizės metodas, kuriuo, atsižvelgiant į kitą turimą informaciją, buvo analizuojami ir vertinami įvairių institucijų surinkti duomenys. Atskiriems klausimams tirti buvo taikyti ir teoriniai tyrimo metodai (analitinis - kritinis, alternatyvų, analogijos, apibendrinimo, dedukcijos, indukcijos, komparatyvistinis, istorinis).

DAUGIAKULTŪRIŠKUMO ISTORINĖ RAIDA DABARTIES PROBLEMATIKA

Daugiakultūriškumas praėjo sudėtingą vystymosi kelią. Prasidėjęs apie 1960 m. metus Kanadoje, jau 1971 m. tapo oficialia sąvoka, kuri apibūdino naują Kanados vyriausybės politikos kryptį. Reikia pastebėti, kad vos atsiradęs daugiakultūriškumas buvo naudojamas įvairiuose kontekstuose, bet visų pirma atliko vien instrumentinę funkciją. Daugiakultūriškumo politikai ir doktrinai buvo iškeltas uždavinys - padaryti valstybę jautresne visiems piliečiams, nepriklausomai nuo jų kultūros, rasės, religijos arba kalbos. Buvo manoma, kad daugiakultūriškumo politika padėjo Kanados vyriausybei sušvelninti įtampas tarp anglofonų ir frankofonų ir tokiu būdu užkirsti kelią (ar bent jau sulėtinti) įsibėgėjančiam Kanados visuomenės skilimo procesui.

Kiek vėliau daugiakultūriškumo politiką perėmė Australija. Jos pagalba šalies vyriausybei pavyko nutraukti anksčiau vykdytą imigrantų asimiliacijos procesą. Nuo to laiko Australijoje visiems piliečiams, nepriklausomai nuo jų odos spalvos ar įsitikinimų, susidarė žymiai geresnės sąlygos koegzistuoti sociume. Kanados ir Australijos daugiakultūriškumas skiriasi tuo, kad Kanadoje buvo siekiama remti ir saugoti etnines kultūras, o Australijoje - akcentuoti individo teisę pačiam pasirinkti kultūrą ir integracijos procesą.

1975 m. daugiakultūriškumo keliu nuėjo ir Švedijos vyriausybė, kuri daugiakultūriškumo politikos skraiste apgaubė vyriausybės laikyseną probleminio imigrantų santykio su tradicinėmis etninėmis mažumomis atžvilgiu. Visais minėtais atvejais daugiakultūriškumas buvo suprantamas plačiąja prasme, t.y. kaip kažkas, kas apjungia kovą su diskriminacija, paramą etninėms mažumoms ir jų globą, tendenciją įvesti mokyklose mokymą imigrantų ir etninių mažumų kalbomis, ir netgi tolerancijos skatinimą.

Jungtinėse Amerikos Valstijose daugiakultūriškumas prasidėjo apie 1960-70 metus. Visų pirma daugiakultūriškumo idėjos persmelkė viešus aktyvistų pasisakymus ir tik vėliau daugiakultūriškumo iniciatyvas perėmė vyriausybė. Kitaip tariant, politiniai ir visuomeninia aktyvistai etninių kultūrų problematiką perkėlė į socialinės lygybės kontekstą. Pirmieji į kovą su rasine diskriminacija ir vyriausybės palankiu požiūriu juodaodžių bendruomenės atžvilgiu sureagavo imigrantų etninių mažumų aktyvistai. Jie pradėjo skelbti etninių kultūrų atgimimą ir pareikalavo pripažinti daugiakultūrinę visuomenės prigimtį. Rasinės diskriminacijos temos svarstymas kultūrinėmis ir etninėmis kategorijomis tapo priimtinas ir akademinei bendruomenei. Tokiu būdu susiformavo susikalbėjimo forma, priimtina tiek antirasistinio judėjimo aktyvistams, tiek vyriausybei. Jungtinių Amerikos Valstijų daugiakultūriškumas yra dezintegruotas, skirtingai nuo Kanados daugiakultūriškumo sampratos, nes lygybės problematika buvo atskirta nuo etnokultūrinių klausimų. Apibendrinant JAV daugiakultūriškumo politikos ir doktrinos susiformavimą, galima teigti, kad vyriausybei, akademinei bendruomenei ir viešosios žiniasklaidos priemonėms socialinės problematikos kultūrizacija, socialinių struktūrinių problemų transformavimas į kultūrinę ir elgsenos problematiką buvo proga ir priedanga išsisukti nuo nepatogių visuomenės klausimų, nes atvirumas imigrantams anksčiau ar vėliau veda prie jų suskirstymo pagal rasę, religinius įsitikinimus, prie etninės orientacijos programų kūrimo ir etninių mažumų palaikymo[2].

[2] Byron R., „On The Politics Of Multiculturalism“ *Defining Region: Socio-Cultural Anthropology And Interdisciplinary Perspectives*. Part 1. Klaipėda University 2006: 53-54.

Kitose Vakarų valstybėse daugiakultūriškumas vystėsi pagal JAV scenarijų. Skyrėsi tik visuomeninės ir politinės skverbties gylis ir plotis.

Europoje daugiakultūriškumo skvarbai (bent jau formaliai) palankią terpę sudarė negatyvi Vokietijos ir Tarybų Sąjungos patirtis.

Dvylika įtemptų XX amžiaus metų Adolfo Hitlerio vadovaujamas Trečiasis Reichas skleidė kruviną ideologiją, besiremiančią priešiškumu užsieniečiams. Tai buvo tik pradžia. 1955 metais Vakarų Vokietija, susidūrusi su darbo jėgos trūkumu, pradėjo sudarinėti sandorius su Pietų Europos šalimis – Italija, Ispanija, Graikija, Turkija ir Jugoslavija – dėl pigios darbo jėgos tiekimo. Su atvykėliais buvo sudaromos tik trumpalaikės sutartys, tačiau dauguma imigrantų pasilikdavo. Sutrikdyta Vokietija apsimetė, kad užsieniečių ir nebuvo. Nenoromis Vokietijos politinės klasės 1980 metais pripažino, kad problemų yra[3]. Grynakraujų vokiečių gimstamumas krito, o musulmonų šeimų skaičius Vokietijoje nuolat augo. Čia pat kaip sprendimas ir buvo pasiūlyta daugiakultūrinė visuomenė: etninės bendruomenės turėtų būti skatinamos sugyventi su vokiečiais. Tačiau tai nereiškia, kad šių bendruomenių atstovams buvo suteikiamos tokios pačios teisės, kaip vokiečiams.

Nors Tarybų Sąjunga su imigrantais problemų neturėjo, bet etninių mažumų atžvilgiu vykdyta politika paliko gilią ir skaudžią žaizdą istorinėje etnokultūros raidoje.

Kaip buvo minėta straipsnio įžangoje, nuo 2010 m. akivaizdžiai pastebima vis gilėjanti daugiakultūriškumo krizė. Be jau cituotų valstybių lyderių pasisakymų, šiuo metu juntama tendencija, kad politinės jėgos, pasisakančios prieš imigrantus, įgyja vis didesnį populiarumą. Tai ženklas, kad visuomenei daugiakultūriškumo idėja atrodo vis mažiau priimtina. Tačiau suderinti du prieštaringus dalykus - atvykėlių kultūrinio identiteto išsaugojimą ir darbo rinkos poreikius - buvo ir bus sudėtinga. Ar kviesdama šiuos imigrantus Europa nebekartos senųjų klaidų, dabar keliančių pasipiktinimo audras? Tai priklauso nuo to, kaip Europos Sąjungos narėms pavyks prisitaikyti prie daugiakultūriškumo keliamų iššūkių. Kalbant apie Europos Sąjungos ateitį, dažnai kyla diskusijos, kiek metų dar ji gyvuos. Scenarijai įvairūs, tačiau, jei vieną dieną Europos Sąjunga žlugs, dėl to nemaža dalimi bus kalta būtent nepavykusi imigrantų integracija.

Skyriaus pabaigai reikia pridurti, kad nežiūrint gausių Lietuvos mokslininkų publikacijų daugiakultūriškumo tematika, kuriose daugiakultūriškumas dažniausiai svarstomas kaip pozityvus reiškinys etninių mažumų problematikos sprendimo kontekste, Lietuva iki šiol

[3] Taljūnaitė M., „Tautinio tapatumo politika: teorinės paradigmos paieškos ir modeliai“ *Filosofija. Sociologija.* 2009. T. 20. Nr. 4: 297.

mažai susidūrusi su Europą krečiančia realia imigracijos problematika, todėl visuminio daugialutūriškumo modelio tinkamumas lieka daugiau akademinių diskusijų ir praktinės politikos klausimu. Tačiau vertos dėmesio dar 2003 m. ekspertų išsakytos pastabos dėl daugiakultūriškumo dvasia persmelkto Lietuvos Respublikos etninės politikos koncepcijos projekto. Viena iš jų konstatuoja, kad „Koncepcijos projekte numatomos priemonės daugeliu atvejų yra diskriminacinės lietuvių atžvilgiu“[4].

DAUGIAKULTŪRIŠKUMO TEORIJOS MODELIAI

Daugiakultūriškumo sąvoka turi dvi pagrindines prasmes. Visų pirma - tai etnokultūrinės sociumo fragmentacijos fenomenas. Taip suprantamas daugiakultūriškumas yra reiškinys, nukreiptas prieš kultūrą kaip tautiškumo apraišką. Kitaip tariant, kalbame ne apie tam tikros kultūros autonomiją kitos kultūros imtyje, bet būtent apie kultūros fragmentaciją.

Daugiakultūriškumas gali būti suprastas ir kaip ideologija bei politika, kurios remiasi liberalia kultūrinės įvairovės koncepcija. Ši koncepcija deklaruoja etninius, rasinius ir subkultūrinius prioritetus ekonominėje, politinėje ir kultūrinėje sociumo plotmėse. Koncepcijos tikslas - nugalėti diskriminaciją ir įtvirtinti tautinių bei kitų mažumų lygybę daugumos atžvilgiu.

Daugiakultūriškumą kaip valstybinę politiką trumpai būtų galima apibūdinti kaip kompromisinę strategiją, vengiančią kraštutinumų: imigrantų diferencijuotos inkorporacijos, gilinančios socialinės atskirties problematiką, ir priverstinės asimiliacijos[5]. Po daugiakultūriškumo šydu slypi visa eilė socialinių situacijų, reprezentacijos strategijų ir valdžios technologijų, kurios tarpusavyje labai skiriasi daugeliu požymių. Pavyzdžiui, valstybės vykdomas etninio elemento apraiškų viešoje ir privačioje erdvėse skatinimas arba blokavimas[6].

Viena iš pagrindinių daugiakultūriškumo problemų yra jo latentinis esencializmas. Kultūra suprantama kaip stabili nedaloma visuma ir objektyvus tam tikros etninės grupės požymis, t.y. kaip etnokultūra. Etninėms grupėms priskiriamas homogeniškumas ir nesvarstoma takoskyros arba ribų tarp etnokultūrų problematika. Tokiu būdu

[4] Lietuvos Respublikos etninės politikos koncepcijos projekto ekspertizė (2003) . http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2228&p_d=30270&p_k=1

[5] Rex J., “The problematic of multinational and multicultural societies” *Ethnic and Racial Studies.* 1997. Vol. 20. No. 3: 469.

[6] Rex J., “Ethnic Minorities in the Modern Nation State” *Working Papers in the Theory of Multi-Culturalism and Political Integration*. Houndmills, Basinstoke. 1996: .

daugiakultūriškumas dažnai tampa pliuralistinės visuomenės, segmentuotos visuomenės ir kultūrinio pliuralizmo sinonimu. Ir atvirkščiai. Kultūrinis pliuralizmas dažnai traktuojamas kaip daugiakultūriškumo sinonimas normatyvine arba projekcine prasme. Terminas „daugiakultūriškumas“ dažniausiai naudojimas ne situacijos aprašymui, bet siekiant pateikti normatyvinį situacijos įvertinimą arba programinius reikalavimus situacijos sprendimui, žvelgiant iš esencialistinės arba etnocentriškos perspektyvos[7].

Pagrindinė daugiakultūriškumo tezė - vieningo kultūros standarto egzistavimo neigimas. Kultūra gali būti kelių lygių (nuo individualios iki globalios), o pats terminas „kultūra“ gali būti naudojamas įvairiausiose srityse. Daugiakultūriškumo terminais ir kategorijomis galima svarstyti individo socializaciją, veikiamą įvairialypės kultūrinės terpės, asmens laisvę ir teisę rinktis tapatybę ir gyvenseną, sekuliarizacijos ir „suvakarėjimo“ pasekmes, vartotojiškų rinkų vystymąsi, globalizacijos poveikį ir jos rezultatus ir t.t. Tačiau visus įvairialypius „kultūrinių“ kategorijų panaudojimo atvejus galima apibūdinti kaip mozaikinio daugiakultūriškumo apraiškas. Jo pagrindinis teiginys - vienalypė visuomenė neegzistuoja, galima kalbėti tik apie bendruomenių konglomeratą tam tikro sociumo ribose[8].

Dominuojantys daugiakultūriškumo diskursai labai panašūs į žymiai anksčiau egzistavusiu nacionalistinius ir etnocentriškus diskursus. Kartais susidaro įspūdis, kad daugiakultūralizmas - tai jau anksčiau egzistavusių praktikų ir problemų išraiška naujomis kalbėsenos kategorijomis (paprasčiausias retorikos pokytis). Pavyzdžiui, politiškai korektiška sąvoka „kultūra“ pakeičia mažiau korektišką sąvoką „etninis“. Tokiu pačiu būdu netolimoje praeityje mažiau korektišką sąvoką „rasė“ pakeitė korektiška sąvoka „etninis“. Toks retorikos pakytis jau 1990 m. pradžioje F.O Radtkei leido teigti, kad daugiakultūriškumas tampa nauja nacionalizmo forma[9]. Daugiakultūriškumas kaip etninio nacionalizmo variantas būdingas ir buvusio socialistinio bloko valstybėms.

Geriausiais naujos terminijos taikymo tradiciniam nacionalizmui pavyzdžiais galima laikyti reakcinį ir konservatyvųjį daugiakultūriškumą. Visuotinai priimta teigti, kad daugiakultūriškumo kilmės šaltinis - liberalizmas, todėl jis gali vystytis tik liberalioje aplinkoje. Būtina pabrėžti ir konstatuoti, kad esencialistinis dikursas sudaro sąlygas daugiakultūriškumo retoriką naudoti ir tiems, kurie išties labai tolimi nuo liberalizmo ir jo

[7] Byron R., „On The Politics Of Multiculturalism“ *Defining Region: Socio-Cultural Anthropology And Interdisciplinary Perspectives*. Part 1. Klaipėda University. 2006: 55-56.
[8] Barry B., *Culture and Equality. An Egalitarian Critique of Multiculturalism.* Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2001: 300; Sarat A., Kearns T.R., “Responding to the Demands of Difference: An Introduction” *Cultural Pluralism, Identity Politics, and the Law.* University of Michigan Press. 1999: 2–3.
[9] Radtke F.-O., „ Multikulturalismus. Ein postmoderner Nachfahre des Nationalismus“ *Vorgange.* 1992. Bd. 31. No 3: 23–30.

idėjų. Reakcinis daugiakultūriškumas tai strategija, kurios dažniausiai ir visų pirma laikosi etninių mažumų atstovai. Antrieji - kairieji radikalai ir kairieji liberalai. Jų daugiakultūriškumo versija deklaruoja valstybės ir etninės daugumos nesikišimą į etninių mažumų gyvenimą, tuo pačiu metu etninėms mažumoms suteikiant privilegijas ir papildomus išteklius vardan jų tapatybės išsaugojimo, kurie traktuojami - arba bent retoriškai pristatomi - kaip kompensaciją už praeityje mažumų patirtą didesnę arba mažesnę diskriminaciją ar nelygybę. Konservatyvusis daugiakultūriškumas deklaruoja etninių mažumų izoliaciją nuo etninės daugumos, siekiant išsaugoti vienų ir kitų tapatybę. Šioje vietoje būtina paminėti ir kultūrinį fundamentalizmą, kuris esmiškai yra nauja nacionalizmo arba, netgi rasizmo atmaina[10].

Pastebėtina ir tai, kad daugiakultūriškumas ir liberalioje terpėje kuria problemines situacijas. Save laikančių liberalais tarpe pastebima gana aktyvi ir įtakinga revizionistinė srovė, kuri liberalizmą priartina komunitarizmui arba komintarisitinei artimai liberalizmo teorijai. Jos esmė - skatinti persvarstyti individualios laisvės ir autonomijos principus socialinio teisingumo ir grupinės tapatybės išsaugojimo vardan. Šio požiūrio besilaikantys politikos filosofai dėmesį sutelkia į etniškumą ir kultūrinių grupių kolektyvines teises[11]. Būtent šių politikos filosofų diskurso dėka 1990 metais buvo atgaivintas daugiakultūriškumo diskursas, kuris tuo metu jau buvo pradėjęs blėsti. Svarbų vaidmenį suvaidino garsus Č. Tayloro straipsnis[12], kuris daugiakultūriškumo terminijos arsenalą papildė terminu „pripažinimas“. Toliau trumpai apibendrinsime Č. Tayloro išdėstytą loginę seką. Žmogaus egzistencijai būdingas dialogas ir jis egzistuoja tik santykyje su kitais žmonėmis. Žmogaus orumas nėra vertybė savyje, bet priklauso nuo to, kaip individą pripažįsta kiti individai atskirai ir visuomenė bendrai. Kiekvienas žmogus priklauso kuriai nors kultūrinei grupei, todėl grupinė priklausomybė tampa būtinu asmens tapatybės požymiu. Viešo šių požymių, susijusių su priklausymu grupei, pripažinimo nebuvimas reiškia žmogaus vertės ir orumo sumažėjimą. Liberali valstybė nėra neutrali ideologine ir kultūrine prasme, nes valdžios palaikomi simboliai, normos ir praktikos tampa „savomis“ daugumai. Tai reiškia, kad norėdama pasiekti visuomenės narių visuotinę vertės ir orumo lygiavą, valstybė turi vienodai pripažinti įvairių grupių vertybes ir orumą. Kitaip tariant, valstybė privalo gerbti įvairių grupių vertybes, normas ir praktikas bei panaudoti visas teisėtas priemones, siekiant jas

[10] Stolcke V., “Talking culture: new boundaries, new rhetorics of exclusion in Europe” *Current Anthropology*. Vol. 36. No 1. 1995: 1–24.
[11] Van Dyke V., *Human Rights, Ethnicity, and Discrimination.* Westport, Conn.; L.: Greenwood Press, 1985: 45.
[12] Taylor Ch., “The Politics of Recognition” *Multiculturalism. Examining the Politics of Recognition* Princeton, N.J.: Princeton University Press. 1994: 25–73.

apsaugoti ir išsaugoti. Tačiau tai, savo ruožtu, veda prie liberarizmui nepriimtinos nelygybės įvairių grupių narių atžvilgiu.

Panašiai mano ir A. Jangas. Jis teigia, kad visuomenė yra etinės daugumos ir kultūrinių grupių suminė išraiška, o liberali valstybė kultūros požiūriu negali būti neutrali. Iš to darytina išvada, kad atsiranda atskirų grupių ypatingos „kultūrinės teisės“ išsaugoti savo tapatybę. Kitaip tariant, ypatingos teisės į autonomiją, savimonę ir būtinybę juos traktuoti ypatingu būdu[13].

Detaliausią teorinį modelį, kuris kartais įvardijamas kaip „daugiakultūriškumas“ arba „daugiakultūrinė pilietybė“, sukūrė W. Kymlicka. Šiame modelyje nėra neapibrėžtų individų, yra tik kultūrinių grupių nariai. W. Kymlickos nuomone kultūra yra normų, vertybių ir elgsenos kompleksas. Kultūra - tam tikros etninės grupės savybė ir vertybė, kurią būtina saugoti ir ginti. Ne visos kultūros yra lygiavertės ir lygios. Kai kurios iš jų atlieka visą aibę funkcijų (komunikacinių, normavimo ir kt.), kurių dėka aptarnauja visą visuomenę, o kai kurios - turi labai ribotą funkcijų arsenalą ir atsiduria užribio zonoje[14]. Iš to darytina išvada, kad valstybė, nekreipdama dėmesio į vyriausybės retoriką, nėra neutrali: valstybės puoselėjama ir palaikoma kultūra tampa „sava“, todėl palaikoma vienos visuomenės dalies, bet kitai dalia ji yra „svetima“, todėl atmestina[15]. Tokiu atveju liberalaus teisingumo principai reikalauja kompensacijų ir apsaugos priemonių. Grupėms turi būti sudarytos sąlygos išsaugoti jų kultūrą, grupių nariams - galimybė ir teisės apsaugoti ir išsaugoti savo normų, vertybių elgsenos sistemą bei jos laikytis. Iš to kyla grupių autonomijos nuo juos supančios aplinkos poreikis. Kitaip tariant, poreikis sukurti valdžios ir valdymo posistemes grupės viduje ir suteikti privilegijas silpnoms grupėms. Tokioje sistemoje liberalias vertybes įmanoma išsaugoti, tik individams garantuojant teisę laisvai išeiti iš „savo“ grupės.

Tačiau grupes reikia traktuoti ir vertinti skirtingai. W. Kymlicka išskiria kelių kategorijų grupes, kurių atžvilgiu reikia laikytis ypatingos politikos. Pagrindinės yra dvi kategorijos. Pirma - mažumos, t.y. grupės, kurių įjungimas į valstybę nebuvo jų laisvas apsisprendimas (pvz.: Kanados frankofonai). Jiems turi būti pripažintos visos teisės, įskaitant teisę į valstybingumą, siekiant apsaugoti jų savarankiškumą ir tapatybę. Antra - imigrantai, kurie į kitą valstybę persikelia savanoriškai, todėl negali reikšti pretenzijų į jų kultūros išsaugojimą. Antros grupės atveju valstybė gali parodyti pagarbą jų kultūrai, garantuoti lygias teises ir

[13] Янг К., „Диалектика культурного плюрализма: концепция и реальность“ *Этничность и власть в полиэтничных государствах*. Наука, 1994: 112.
[14] Kymlicka W., *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Clarendon Press, 1995: 62.
[15] Kuzmickas B., „Daugiakultūriškumas ir kai kurios tapatumo problemos“ *Logos*. Nr. 64, 2010: 48-49.

sudaryti palankias sąlygas jų adaptacijai juos priimančioje visuomenėje, bet ne daugiau. Imigrantams gali būti prilygintos rasinių mažumų grupės, kurios praeityje patyrė didesnę ar mažesnę dikriminaciją ir išnaudojimą[16].

Nuostatas, su kuriomis sutiktų net ir kraštutinis nacionalistas, W. Kymlicka vadina liberaliu pliuralizmu. Pavyzdine visuomene, maksimaliai atitinkančia idealios visuomenės standartą, W. Kymlicka laiko Kanados visuomenę ir mano, kad liberalus pliuralizmas, jau puikiai užsirekomendavęs Vakaruose, gali būti išsigelbėjimo ratas buvusioms socialistinio bloko šalims[17].

Filosofai, daugiakultūriškumo problemas svarstantys globaliame kontekste (tokie kaip B. Parexa, A. Jang, Č. Teiloras ir kt.), labai nesunkiai daugiakultūriškumui gali priskirti pačias įvairiausias praktikas. Tarp tų, kurie svarsto konkrečias situacijas arba užsiima praktine politika, egzistuoja neformalus susitarimas: terminas „daugiakultūriškumas“ taikomas tik imigracijos kontekste, bet niekada netaikomas tradicinių etnokultūrų, aborigenų, etnoregionų ir nacionalizmo kontekste. Australijoje ir Kanadoje daugiakultūriškumu dažnai vadina pačią etnokultūrinę politiką. Kai pradedama kalbėti apie konkrečius dalykus, pasirodo, kad vienų etninių ar kalbinių kategorijų atžvilgiu laikomasi visai kitų nuostatų, nei kitų atžvilgiu: aborigenų problematika svarstoma kitaip nei imigrantų, Kanados frankofonų problemos traktuojamos visai kitaip nei kitų kalbinių mažumų.

Kitaip tariant, vietoj to, kad kalbėtume apie sudėtingą sistemą, kurioje persipina interesai, procesai ir garantuojamas tęstinumas, kalbame apie kratinį izoliuotų ir monolitinių socialinių vienetų, kurie yra specifinės kultūros nešėjai. Tokiu būdu svarstant problemą, jau nelieka vietos grupių išskyrimui arba socialinių ribų tarp grupių nustatymui, kaip tai yra daugiakalbėse bendruomenėse, kur koegzistuoja regioninės, tautinės ir tarptautinės kalbos (pvz. Malta, Kipras, Airija), bei situacijose, kuriose koegzistuoja įvairios ir tarpusavyje sunkiai suderinamos kultūrinės kategorijos (pvz.: papročiai, religiniai įsitikinimai, etninė tapatybė).

Apibendrinant galima užduoti klausimą: kur veda daugiakultūriškumas - inegracijos ar, priešingai, dezintegracijos (nubrėžiančios vis gilesnę takoskyrą tarp atskirų grupių) link? Iš pirmo žvilgsnio susidaro įspūdis, kad daugiakultūriškumo politikos šalininkai deklaruoja šios

[16] Kymlicka W., *Finding Our Way. Rethinking Ethnocultural Relations in Canada.* Toronto, Oxford, N.Y.: Oxford University Press, 1998: 102.
[17] Kymlicka W., *Multiculturalism and Minority Rights: West and East*. 2002. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012.11.07] http://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2002/nr4/Focus4-2002_Kymlicka.pdf. Kymlicka W., *Western Political Theory and Ethnic Relations in Eastern Europe*. Oxford. 2001: 35.

politikos integracinę kryptį: daugiakultūriškumas jiems reiškia šalies gyventojų įvairių kategorijų adaptaciją, palankesnių sąlygų sudarymą mažumoms, t.y. mažumų socialinio mobilumo didinimą ir, tuo pačiu, bendro piliečių lojalumo lygio kėlimą. Kai kurie daugiakultūriškumą laiko „minkštos“ asimiliacijos politika. Tačiau negalima pamiršti, kad dažnai net geriausioms idėjoms, perėjusioms per praktinės politikos prizmę, kyla rimta grėsmė virsti vien tuščia retorika, kurios pagalba šiuo atveju gali būti pridengiama paprasčiausia mažumų socialinė atskirtis nuo daugumos.

DAUGIAKULTŪRIŠKUMO TOLESNĖS RAIDOS SCENARIJAI

Šiame skyriuje, atsakydami į ankstesniuose skyriuose suformuluotus klausimus, sumodeliuosime penkis galimus tolesnės daugiakultūriškumo raidos scenarijus.

Pirmas scenarijus - sugrįžimas prie liberalaus humanistinio fundamentalizmo. Šių laikų visuomenę galima vaizdžiai apibūdinti kaip metagalaktinę, t.y. kiekvienas asmuo gali laisvai judėti socialinėje ir tarpvalstybinėje erdvėje, ir niekas nereikalauja, kad jis save būtinai priskirtų konkrečiai galaktikai. Tai reiškia, kad asmuo negali reikalauti, jog visiems būtų mokamas vienodo dydžio darbo užmokestis arba visos galaktikos būtų vienodai atstovaujamos Seime arba parlamente. Norint įgyvendinti šį modelį, jo principai turi būti taikomi visoms gyventojų grupėms. T.y. visuomenė turi tapti metarasinė, metaetninė, metareliginė, metakultūrinė, o apie žmogų turi būti sprendžiama tik pagal jo asmenines savybes (apie tai svajojo ir M. L. Kingas). Nors šis modelis yra patrauklus, bet vargu ar gali būti įgyvendintas, žvelgiant iš trumpo laikotarpio perspektyvos taško, nes jo įgyvendinimui visų pirma būtina išpildyti visą eilę reikalavimų, kurių svarbiausi du. Pirmas - kartų kaita ir atsisakymas demografinės taksonomijos, o tai gali įvykti ne greičiau kaip po 100 metų. Antras - visiškos tolerancijos etniniais ir religiniais klausimais susiformavimas. Visai gali būti, kad savaime susiformuos nauja visuomeninė struktūra ir nauja tarpasmeninių, tarpgrupinių ir tarptautinių santykių sistema, kuri šį procesą paspartins. Vienu iš spartinančių veiksnių gali būti virtualios ir realios erdvių susiliejimas, aprašomas trečiame scenarijuje.

Antras scenarijus: „sumuštinio“ civilizacijos (*sandwich civilisation*) susiformavimas. Jau kelis dešimtmečius žiniasklaidoje ir mokslinėse publikacijoje skelbiama koncepcija, kuri vadinama „sumuštinio civilizacija“ (*sandwich civilisation*). Kiek keistoką koncepcijos pavadinimą kompensuoja ambicinga teorija, kuri siekia tapti „autentišku ir radikaliu daugiakultūriškumu“. Šią koncepciją galima laikyti etnokultūrinės autonomijos teorijos atmaina. Trupai apibendrinant jos turinį, galima teigti, kad tam tikra visuomenė, kurią galima

laikyti postnacionaline valstybe, yra konfederacija visiškai autonominių bendruomenių. Visos kartu paėmus, jos formuoja vieną elementą, bet to elemento viduje nesusilieja tarpusavyje, neįsiskverbia viena į kitą. Tokiu būdu susiformuoja daugiasluoksnis „sumuštinis“, susidedantis vien iš sausų komponentų. Kiekvieno komponento viduje galioja savos taisykles, vertybės ir normos. Valstybė sprendžia tik bendrus ir techninius klausimus. Reikia pastebėti, kad daugiakultūrinė visuomenė, tam tikra prasme, jau dabar yra *sandwich civilisation* (pakanka panagrinėti valstybių parlamentų sudėtį). Tačiau šios koncepcijos šalininkai kritikuoja daugiakultūriškumą kaip pseudoteoriją, nes kultūriniai savitumai pasireiškia vertybių, normų ir taisyklių sistema, o ne dėl skirtingų rūbų, virtuvės ypatumų ar kitų, vien paviršutiniškų ar antraeilių kultūrinių elementų. *Sandvich civilisation* kol kas egzistuoja vien kaip teorinė konstrukcija, todėl labai sunku spręsti ar įmanoma ją įgyvendinti realiame gyvenime. Šiuolaikinis pasaulis keičiasi labai greitai, todėl ateitis sunkiai prognozuojama[18].

Trečias scenarijus: realios ir virtualios socialinės erdvės susijungimas. Nenukrypstant į virtualios erdvės specifikos analizę, reikia konstatuoti, kad dabartinis pasaulis išties gyvena dviejose plotmėse - virtualioje ir realioje. Jei šis dualizmas mažiau juntamas vyresnio amžiaus kartoje, tai jaunimo tarpe vis stiprėja tendencija vis daugiau laiko praleisti virtualioje erdvėje, kur daugiakultūriškumo, žmogaus teisių, tapatybės klausimai ir problemos sprendžiami visai kitaip, o realioje erdvėje taikyti virtualioje galiojančias taisykles ir normas. Šiuo metu susidariusią situaciją vaizdžiai galima apibūdinti kaip šizofreninį asmenybės susidvejinimą, kai asmuo realioje ir virtualioje erdvėse gyvena du visiškai skirtingus gyvenimus. Sparti technologijų plėtra ir virtualios realybės spartus skverbimasis į visas žmogaus, grupių ir visuomenės veiklos sritis neišvengiamai anksčiau ar vėliau privers pasirinkti, kuri realybė yra tikroji. Galima teigti, kad šis scenarijus yra pirmo scenarijaus tam tikra atmaina (suvienodinti kultūrų skirtumai arba metavisuomenės susikūrimas virtualios realybės dominavimo atveju)[19], bet, skirtingai nuo pirmo scenarijaus, visiškai neaiškus ir sunkiai prognozuojamas ideologinis trečio scenarijaus turinys, nes socialiniai procesai, vykstantys virtualioje erdvėje dar per mažai ištirti ir visiškai nekontroliuojami.

Ketvirtas scenarijus: naujų iššūkių susiformavimas. R. Reiganas sakė, kad JAV ir TSRS gali bendrai veikti tik tokiu atveju, jei žemę pultų ateiviai iš kosmoso. Tam tikra prasme jis buvo teisus, nes netikėtos, didelės grėsmės akivaizdoje paskubomis gali prasidėti daugiau ar

[18] Miliauskaitė K., „Žmogaus Teisių Dichotomija: Universalija Ar Partikuliarizmas?“ *Jurisprudencija.* T. 54(46), 2004: 88-89.
[19] Dromantienė L., „Lietuvos Kultūrinių Teisinių Ištakų Europos Kultūroje Istorinė Raida“ *Jurisprudencija*, T. 67(59). 2005: 137.

mažiau savaiminis globalios integracijos procesas. Reikia pastebėti, kad ta grėsmė turėtų būtų labai ypatinga, nes iki šiol nei pasaulinio terorizmo grėsmė, nei ekologinės katastrofos grėsmė, nei pasaulinė maisto krizės grėsmė neįtakojo jokių integracijos procesų, o netgi priešingai - paskatino skilimo ir atotrūkio procesus.

Penktas scenarijus: daugiakultūriškumo teorija bus pamiršta, o problemos išsispręs savaime. Jau ne kartą atrodė, kad Vakarų pasaulis tuoj sugrius, o su juo ir visa Vakarų civilizacija. Pakanka prisiminti 1968 metų įvykius Paryžiuje. Tačiau visada kažkokiu būdu atsirasdavo problemos sprendimo būdai ir priemonės. Visai tikėtina, kad po kurio laiko žmonija kažkokiu būdu išspręs daugiakultūriškumo problemas, nors šiai dienai ir atrodo, kad daugiakultūriškumas yra kaip apgaulinga šviesa tunelio gale, kuri išties yra sparčiai artėjančio traukinio žibintas. Daugiakultūriškumas dar pakankamai jaunas reiškinys ir teorija, todėl dar nėra sukurtos visuotinai priimtos jo tyrimų metodologijos, nėra atskleisti istoriškai pagrįsti dėsningumai, kuriais remiantis būtų galima pagrįstai prognozuoti tokią kraupią daugiakultūriškumo baigtį. Be to, jei daugiakultūriškumas būtų atmestas, tada turėtų atsirasti alternatyva, galbūt netgi opozicinė buvusiai politikai, bet iki šiol apie tokią nieko nekalba nei politikai, nei mokslininkai.

IŠVADOS

Daugiakultūriškumas praėjo neilgą, bet sudėtingą vystymosi kelią. Prasidėjęs apie 1960 m. metus Kanadoje, jau 1971 m. tapo oficialia sąvoka, kuri apibūdino naują Kanados vyriausybės politikos kryptį. Daugiakultūriškumo politikai ir doktrinai buvo iškeltas uždavinys - padaryti valstybę jautresne visiems piliečiams, nepriklausomai nuo jų kultūros, rasės, religijos arba kalbos. Gana greitai daugiakultūriškumo politika, praktika ir teorija prigijo Australijoje, Švedijoje ir JAV. JAV taikytas daugiakultūriškumo modelis persidavė kitoms Vakarų valstybėms. Nuo 2010 metus daugiakultūriškumo politika, teorija ir praktika išgyvena krizę. Politikai skelbia daugiakultūriškumo pabaigą, bet akademinė bendruomenė dar susilaiko nuo tokių radikalių išvadų, nes nėra ištirta kokiu kitu būdu galima efektyviai spręsti imigrantų ir mažumų problematiką dabartiniame pasaulyje.

Daugiakultūriškumas gali būti suprastas ir kaip ideologija bei politika, kurios remiasi liberalia kultūrinės įvairovės koncepcija. Ši koncepcija deklaruoja etninius, rasinius ir subkultūrinius prioritetus ekonominėje, politinėje ir kultūrinėje sociumo plotmėse. Koncepcijos tikslas - nugalėti diskriminaciją ir įtvirtinti tautinių bei kitų mažumų lygybę daugumos atžvilgiu. Daugiakultūriškumą kaip valstybine politika tapusią teoriją trumpai būtų

galima apibūdinti kaip kompromisinę strategiją, vengiančią kraštutinumų: imigrantų diferencijuotos inkorporacijos, gilinančios socialinės atskirties problematiką, ir priverstinės asimiliacijos. Viena iš pagrindinių daugiakultūriškumo problemų yra jo latentinis esencializmas. Be to, iki šiol neatsakyta į klausimą: kur išties veda daugiakultūriškumas - inegracijos ar, priešingai, dezintegracijos link?

Galimi penki daugiakultūriškumo tolesnės raidos scenarijai: sugrįžimas prie liberalaus humanistinio fundamentalizmo, „sumuštinio“ civilizacijos susiformavimas, realios ir virtualios socialinės erdvės susijungimas, naujų iššūkių susiformavimas, daugiakultūriškumo teorijos žlugimas. Dabartinis daugiakultūriškumo problematikos ištirtumo lygis dar neleidžia tiksliai nustatyti, kuris iš penkių scenarijų yra realiausias, nes daugiakultūriškumo raidos procesą stipriai įtakoja ne vien socialiniai, bet ir ekonominai veiksniai.

LITERATŪRA

1. Barry B., *Culture and Equality. An Egalitarian Critique of Multiculturalism.* Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 2001.
2. Kuzmickas B., „Daugiakultūriškumas ir kai kurios tapatumo problemos“ *Logos* 2010, Nr. 64: 42-50.
3. Miliauskaitė K., „Žmogaus Teisių Dichotomija: Universalija Ar Partikuliarizmas?“ *Jurisprudencija*, 2004, T. 54(46): 82–93.
4. Kymlicka W., *Finding Our Way. Rethinking Ethnocultural Relations in Canada*. Toronto, Oxford, N.Y.: Oxford University Press, 1998.
5. Kymlicka W., *Multicultural Citizenship: A Liberal Theory of Minority Rights.* Oxford: Clarendon Press, 1995.
6. Kymlicka W., *Can Liberal Pluralism Be Exported?: Western Political Theory and Ethnic Relations in Eastern Europe.* Oxford. 2001.
7. Kymlicka W., *Multiculturalism and Minority Rights: West and East*. 2002. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012.11.07] http://www.ecmi.de/fileadmin/downloads/publications/JEMIE/2002/nr4/Focus4-2002_Kymlicka.pdf
8. Dromantienė L., „Lietuvos Kultūrinių Teisinių Ištakų Europos Kultūroje Istorinė Raida“ *Jurisprudencija*, 2005, T. 67(59): 133–139.
9. Lietuvos Respublikos etninės politikos koncepcijos projekto ekspertizė 2003. [interaktyvus]. [žiūrėta 2012.11.07] http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=2228&p_d=30270&p_k=1
10. Radzevičienė L., Kantauskaitė D., „Visuomenės požiūris į kitataučius: integracijos problemos ir galimybės“ *Jaunųjų Mokslininkų Darbai.* Nr. 2 (18). 2008: 180-184.
11. Taljūnaitė M., „Tautinio tapatumo politika: teorinės paradigmos paieškos ir modeliai“ *Filosofija. Sociologija.* 2009. T. 20. Nr. 4: 292–301.
12. Radtke F.O., „Multikulturalismus. Ein postmoderner Nachfahre des Nationalismus“ *Vorgange.* 1992. Bd. 31. No 3: 23–30.
13. Byron R., „On The Politics Of Multiculturalism“ *Defining Region: Socio-Cultural Anthropology And Interdisciplinary Perspectives*. Part 1, Klaipėda University, 2006: 49-62.

14. Rex J., *Ethnic Minorities in the Modern Nation State: Working Papers in the Theory of Multi-Culturalism and Political Integration*. Houndmills, Basinstoke. 1996.
15. Rex J., "The problematic of multinational and multicultural societies" *Ethnic and Racial Studies*. 1997. Vol. 20. No. 3: 455-473.
16. Sarat A., Kearns T.R., *Responding to the Demands of Difference: An Introduction. Cultural Pluralism, Identity Politics, and the Law*. Ann Arbor, Mich.: University of Michigan Press, 1999.
17. Stolcke V., "Talking culture: new boundaries, new rhetorics of exclusion in Europe" *Current Anthropology.* 1995. Vol. 36. No 1: 1–24.
18. Taylor Ch., "The Politics of Recognition" *Multiculturalism. Examining the Politics of Recognition*. N.J.: Princeton University Press, 1994: 25–73.
19. Van Dyke V., *Human Rights, Ethnicity, and Discrimination.* Westport, Conn.; L.: Greenwood Press, 1985.
20. Янг К., „Диалектика культурного плюрализма: концепция и реальность" *Этничность и власть в полиэтничных государствах.* Наука, 1994: 112.

MULTICULTURALISM IN THE CONTEXT OF THE SAFE EUROPE: CURENT ISSUES, THEORETICAL MODELS AND FUTURE DEVELOMPMENT

Darius Amilevičius*, Vladimiras Andrejevas**
Mykolas Romeris University

S u m m a r y

Multiculturalism has passed a difficult way of development. Until 2010, a significant part of Lithuanian and foreign scholars and politicians took the view that the multiculturalism of society, diversity is a value that is closely connected with the vision of a secure society, and it is important to maintain cultural diversity in a modern democratic State, because it promotes equal rights of all members of society.

But well before the year 2010, in mass media and scientific publications from time to time appeared a opinion that multiculturalism may be associated with a threat to traditional forms of national culture, or even to the very identity of a nation. In the world, Lithuania is not an exception, increasingly is growing up the complex of the problems of multicultural, multiracial and multiethnical origin. From 2010, began the crisis of multiculturalism. The leaders of European countries declare "the lost multiculturalism", but it is a pretty bold and politicaly incorect statement. Where it leads? What's next? Or maybe the multiculturalism is not lost, but it is the right time to its evolution or transformation? In addition to the declarations of the leaders, there are currently the tendency to promote the political forces, that speak and act against immigrants.

Multiculturalism can be interpreted as the ideology and policy, which is based on the concept of cultural diversity. The scope of this concept is to defeat discrimination and to assure equal rights to ethnic and other minorities with regard to the majority. But until now remains unanswered the question: which is real link of the multiculturalism - integration or, on the contrary, disintegration of the society?

There are five scenarios for the further development of the multiculturalism. In the current state of the research of the issues, affecting the multiculturalism, still does not pinpoint which of the five scenario is most workable, because the process of the the development of multiculturalism is strongly influenced by not only social, but also economic factors.

Keywords: multiculturalism, human rights, immigration, national identity.

Darius Amilevičius*, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Humanitarinių mokslų katedros docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: elektroninės erdvės saugumo ekonomika, kompiuterinė lingvistika, politinė ir juridinė retorika, žmogaus teisės.

Darius Amilevičius*, Mykolas Romeris University, Faculty of Public security, Department of Humanities, assoc. professor. Research interests: cybersecurity economics, computational linguistic, political and juridical rhetoric, human rights.

Vladimiras Andrejevas** Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Valstybės sienos apsaugos katedros lektorius. Mokslinių tyrimų kryptys: teisė, visuomenės saugumas.

Vladimiras Andrejevas** Mykolas Romeris University, Faculty of Public Security, Department of State Border Guard, lecturer. Research interests: Public Law, Public Security.